
АКТУАЛІЗАЦІЯ ЛЕКСИКИ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО ВАРІАНТА ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ В ТЕКСТАХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Кінець ХХ ст. ознаменував повернення до тих тем, що їх усіляко оминали раніше. За радянської мовної політики факт формування української літературної мови в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. у двох різновидах – західно- й східноукраїнському – не визнавався, а лексичні одиниці, що ввійшли до загальнонаціональної літературної мови із західних регіонів, вилучалися зі словникових реєстрів або ж фіксувалися з обмежувальними ремарками. Натомість на сучасному етапі спостерігається процес актуалізації лексичних елементів, які історично належали до західноукраїнського варіанта літературної мови. Скажімо, такі слова, як *агенція* «агентство», *амбасада* «посольство», *арешт* «в'язниця», *виїмковий* «винятковий», *гальба* «кухоль», *маринарка* «піджак», *цинамон* «кориця» та багато інших нині з'являються в текстах сучасних українських письменників і багатьма сприймаються як новотвори або просто «дивні словечка». А ще у 20 – 30-х роках у Львові в міжвоєнний період це були абсолютно звичні слова, якими послуговувалися українці в повсякденному житті. У цій статті спробуємо розібратися, чому вийшло так, що лексика львівського койне забута й функціонує лише в сучасних художніх текстах або поодинокі в засобах масової інформації.

Для початку визначимося, що таке *львівське койне*. Нині в науковому та публіцистичному дискурсах фігурують терміни «львівське койне», «львівське мовлення» (іноді навіть «львівське мислення»), «львівський регіолект» на позначення специфічного мовлення міського населення, що зберігає елементи галицького або галицько-буковинського койне (українське койне, поширене в Галичині та Буковині, на якому сильно позначилися впливи місцевих говірок), інакше кажучи, галицько-буковинського різновиду мови у вигляді львівського койне.

В «Енциклопедії Львова» подано таке визначення терміна «*койне львівське*» (із грецьк. *κοινὸν διάλεκτος* – «спільний діалект») – специфічне мовленнєве утворення українських мешканців Львова, виникло на основі говірок південно-західного наріччя, із сильними впливами польської, німецької мов, ідишу тощо. Львів виявився унікальним осередком для творення мовленнєвої структури міського койне [Енциклопедія II: 378]. Міське койне Львова дослідили Г. В. Сікора [Сікора 2001], Н. В. Хобзей [Хобзей 2010]. Також Н. В. Хобзей, О. І. Сімович, Т. О. Ястремська, Г. М. Дидик-Меуш створили словник, мета якого – зафіксувати особливості мовлення мешканців м. Львова ХХ ст. Авторки «Лексикону львівського: поважно і на жарт» стверджують, що «українці Галичини за різних обставин намагалися бути співтворцями літературної мови, уживати її в багатьох сферах своєї діяльності:

побуті, літературній творчості, освіті, наукових студіях, виробляючи свої підходи до витворення мовної системи загалом» (ЛЛ: 12). Спостерігаємо постійне бажання галичан підвищити престижність української мови не лише через створення її літературного варіанта, а й використання її (звичайно, з модифікаціями) у щоденному спілкуванні.

Тексти літературного угруповання «Дванадцятка», яке функціонувало у Львові в міжвоєнний період, засвідчують, що тогочасне місто неможливо було уявити без *амбасади* «посольство», *арешту* «в'язниця», *бюро* «установа, контора», *двірця* «вокзал», *касарні* «казарма», *кнайпи* «невеликий ресторан низького класу; корчма, шинок», *склепу* «магазин, крамниця» тощо. Наприклад: *Тепер то я міг вже бути секретарем абісинської амбасади при Ватикані* (РС: 75); *То я, розумієш, трохи настраивив пана Макса, що беру його до арешту, так на гецу, хе-хе!* (ГП: 69); *І входять до склепу. Він убирає на ноги найдорожчі черевики й такі самі каже запакувати для знайомого* (Вулиця: 66); *Уздовж Янівської вулиці, починаючи від костела св. Анни, попри артилерійські касарні і шинок на розі Беми, віяв вітер* (Вітер: 163).

Так само без *дзитаря* «годинник», *дивана* «килим», *бюрка* «письмовий стіл», *отомани* «низький широкий м'який диван із подушками замість спинки і валиками на краях», *фотеля* «м'яке крісло» важко було змалювати міське помешкання. *Ліжко, бюрко, стіл, книжки, Мазепа* (Повернення: 125); *Вийшов в залю, сів у фотель* (Людина: 205).

Пересічний львів'янин чи львів'янка могли бути одягненими в *камізельку* «жилетка», *кацабайку* «куртка, жіночий жакет», *маринарку* «піджак», *ногавиці* «штани», а взутими в *мешти* «туфлі» або *лякери* «лаковані туфлі». Наприклад: *І той бенькарт одного разу приліз на рандку з орлом у кліні маринарки* (Вітер: 182); *Подивися, вже навіть маю на собі дванадцять камізельок – і ні одної свосі* (Повернення: 143).

Для характеристики зовнішності й фізичних якостей людини в міжвоєнному Львові використовували такі слова: *лиця* «щоки», *п'ястук* «кулак», *рамено* «плече», *твар* «обличчя, лице», *фритура* «зачіска». Наприклад: *Але справи міняються, коли діти підроснуть, вони, почувши такі спогади свого батька, здвигаютъ змуджено раменами і кажуть до своїх матерів: він знову починає* (Вітер: 165); *Лиця в пані Евдокії процвітали, мов букети пишних півоній, та ще й до того виблискувались, неначе срібні павуки в нашій парохіяльній церквіці* (ГП: 5). А от для якісних ознак вживали ад'єктиви з позитивною конотацією: *виймковий* «винятковий», *файний* «гарний, добрий», *фест* «гарний»: *Гуляй-Пака був файний хлоп* (Вулиця: 89).

У текстах письменників літературного угруповання «Дванадцятка» наявні також лексичні одиниці зі сфер мистецтва, культури, дозвілля (*часопис* «періодичне видання», *штука* «мистецтво», *фестин* (фестини) «святкова забава, народні гуляння»), науки, освіти, навчання (*академік* «студент університету, академії», *вакації* «канікули», *студіювати* «вивчати», *ферії* «капікули» тощо). Наприклад: *В гостинній – на столі часописи* (Вулиця: 66); *Для мене самого той суботній*

день був особливо пам'ятний з інших причин: це ж був передостанній день літніх **вакацій** (Вітер: 135).

Невід'ємною складовою художніх текстів міжвоєнного періоду є також лексика, що характеризує інтелектуальні процеси (*бесіда* «мова, промова», *опінія* «думка, погляд; громадська думка»). *Можже, для справи треба було, щоб ці дівчата, гребуючи своєю опінією в товаристві* (Вітер: 188).

Свідченням досконалості розвитку західного варіанта літературної мови є розвиненість абстрактної лексики. В аналізованих текстах наявні такі лексичні одиниці: *авантюра* «сварка», *віймка* «виняток», *візита* «візит», *кушит* «майстерність», *справунок* «справа». Наприклад: *Пробували друзі не пустити його, настрашити дощем, громами, бурєю й авантюрою в хаті – нічого не помогло* (ГП: 110 – 111). *Віймки, це типи, що мають в собі більшість мужеських прикмет* (На Сході: 22).

Основна тема, яка об'єднувала всіх письменників літературного угруповання «Дванадцятка» і була наскрізною в їхніх текстах, – це любов до Львова й реалістичне художнє зображення тогочасного міського життя. Вони не оминали своєю увагою й вуличної стихії, й життя суспільного дна, що зумовило використання у творах «мови вулиці», зокрема *балаку* чи *батьярського жаргону*. У середовищі батьрів широко вживаними були такі лексичні одиниці: *баяра* «горілка», *гебра* «товариство; компанія», *гукнути* «вдарити», *кампа* «бійка», *шпарга* «зачіпка, привід до бійки; сварка» тощо. Наприклад: *Не робив з того жадного фестину, просто крикнув «Пива для гебри», заплатив і пішов* (Вітер: 175); *А може, вже було по камні?..* (Вулиця: 70); *Тямлю, одного разу, стоячи коло мене на рихтуванні сказав: «Як чоловік не гукне кого в пил, то не знає що живе між людьми, – а як не вип'є, то не знає, як виглядає світ»* (Вулиця: 98).

Отже, лексичні одиниці, що належали до галицько-буковинського койне, були широко вживаними в середовищі львів'ян і галичан загалом. Та ситуацію докорінно змінила більшовицька репресивна мовна політика 30 – 80-х рр., коли лексеми західноукраїнського варіанта літературної мови вилучали з текстів, замінювали на очевидні росіянізми, а в лексикографічних працях подавали з обмежувальними ремарками (детальніше див.: [Підкуймуха 2013; Підкуймуха 2013а]).

На теперішньому етапі розвитку української мови відбуваються процеси актуалізації лексики, що вийшла з активного фонду за мовної політики 30 – 80-х рр. ХХ ст. Основними причинами цього є демократизація мовних норм, намагання усунути наслідки політики русифікації та збагатити лексичний фонд питомими українськими словами чи давно запозиченими одиницями. Одним із засобів максимальної нейтралізації впливу русифікації на систему української мови є актуалізація галичанізмів, які виявляють найбільшу відмінність від лексики російської мови. Дослідженню актуалізованої лексики, зокрема одиницям західноукраїнського варіанта, присвячено дисертацію О. Г. Тулузакової [Тулузакова 2010].

Слова, наявні в текстах літературного угруповання «Дванадцятка», які активно функціонували в мовленні жителів міжвоєнного Львова, а в радянський період зазнавали директивного усунення, актуалізуються в сучасній художній

літературі. Зокрема у творах таких західноукраїнських письменників, як Ю. Андрухович та Ю. Винничук, міститься чимало лексем, що є одиницями західного варіанта української літературної мови кінця ХІХ – початку ХХ ст. і які за мовної політики 30 – 80-х рр. ХХ ст. було пасивізовано. Популярність текстів цих авторів зумовлює переміщення до активного словникового складу тих одиниць, які до недавня перебували на периферії лексичної системи, але натомість були широко вживаними в середовищі львів'ян у міжвоєнний період.

У текстах зазначених письменників зазнають актуалізації, зокрема, такі лексичні одиниці західноукраїнського варіанта літературної мови: *альярм* «тривога», *вакації* «канікули», *візита* «візит», *гешефт* «вигідна справа», *керунок* «напрямок», *опінія* «громадська думка», *решпект* «повага», *розвій* «розвиток» тощо): ...*джамайський чорних мусів скоренько робити їй самокрученого папіроса, видобуваючи на альярм свос курецьке причадалля з пасястого черезраменника* (Перверзія: 60); *Під Новий рік ми їхали в одному купе. Я – додому на вакації, вона – у Карпати з лижами* (Моск.: 50); *Сусід продовжував стежити, у його голові... мерехтіли розмаїті тлумачення цієї фантастичної з'яви, але одне видавалося найвірогіднішим: візита ця суто службова, а панна – працівниця газзаводу чи електровні* (ВІОС: 190); *Невже! – сплеснув у долоні Соломон. – Цитриновий Вбивця! Людина, за якою полювали всі кавказці міста Львова, бо через нього цитрини гнили тоннами! Шкода, що я вас не зустрів на піку вашої слави. Мали би-сьмо люксусовий гешефт* (МЛ: 368); *Загальна опінія осудила б мене так само, як то вона вчинила колись із Артуром Кестлером, приписавши йому змушування дружини до самогубства* (ВІОС: 224); *Я так і думав, що це неабиякий пуриць, а що-небудь поважне. Я їм так і сказав: чую до вас великий решпект, але задурно гостити мені совість не дозволить* (МЛ: 183). Актуалізована абстрактна лексика вказує на інтелектуалізм сучасної української прози.

Оскільки події в текстах Ю. Андруховича і Ю. Винничука часто відбуваються у Львові або його передмісті, закономірним видається використання лексики на позначення назв установ і приміщень, що є характерними для урбаністичного простору: *агенція* «агентство», *амбасада* «посольство», *арешт* «в'язниця», *бюро* «установа, контора», *гарбарня* «майстерня, завод, де вичиняють шкіри», *касарня* «казарма» тощо. Наприклад: *Переважаю вони у вас тільки й мріють, як би вискочити на Захід, усі ці шлюбні агенції, професійні звідники, модельний бізнес, проституція і так далі* (12 обр.: 207); *І там, на чудових старих вуличках, у цьому еkleктичному заповіднику струхлявілого московського модерну, деє поруч із амбасадами Грузії та Литви, є один фантастичний будинок, з якого ростуть дерева* (Моск.: 46); *Поки він сидів у районному арешті, до нас понаїхало всілякого інститутського начальства* (Тасмн.: 123); *Панство вступило на просторі обійстя, в глибині якого красувалася довжелезна двоповерхова будівля під червоною черепицею, схожа на касарню* (МЛ: 281).

До тих лексичних одиниць, що активно функціонують у сучасній художній літературі, належить і лексика на позначення предметів побуту, зокрема, назви харчових продуктів (*кав'яр* «ікра», *цинамон* «кориця»): *Дехто з ним цмулив коньяки,*

інші наминали гори **кав'яру** ложками, але все це не викликало в тобі справедливого обурення чи бодай заздрості (Моск.: 123); І побачив вузенький причал, до якого прямували кораблі з цілого світу, вантажнені імбиром, **цинамоном**, перцем кайсиським, ваніллю й дактилями (МЛ: 100); одягу (вельон «фата», камізелька «жилетка», маринарка «піджак», однострій «уніформа», стрій «одяг, вбрання»), наприклад: Ми тихо запротестували в той спосіб, ще не схотіли одягатися традиційно: Ніна була не в білому і не мала **вельону**, а я був увесь накоричнево, ніби жук-скарабей (Таємн.: 410); У шафах було повно чоловічого одягу, ретельно розподіленого по вішаках, щоправда, цілком однакового: чорний фрак і чорні штани, **камізелька**. біла сорочка, метелик, унизу під кожним вішаком – гостроносі лаковані мешти (Рекр.: 35); А в подяку подарувала троянду. Ви прикололи її собі до **маринарки** (ВІОС: 57); Пан Ліндер здивовано крутив аркуш паперу в руках – він був абсолютно чистим! Там не виділося навіть хляпки **атраменту!** (МЛ: 247); елементів інтер'єру (гальба «кухоль», дзигарі, дзигар, дзигарик «годинник», мапа «карта», пушка «металева банка, коробка», таця «піднос», фотель «крісло», часопис «журнал, періодичне видання» тощо). Наприклад: Цитрон замовив пиво, і якийсь час вони сиділи мовчки з **гальбами** в руках (МЛ: 394); Часом почувуюся манюсіньким колищатком велетенського **дзигаря** (МЛ: 189); Я знову засів за **мапи**, плани міст, схеми повітряної навігації (12 обр.: 275); Професора він, щоправда, не рушив, обійшовши його плетений **фотель** десятою дорогою (12 обр.: 142). Лексику на позначення міського побуту використано зі стилістичною метою, що дає можливість зобразити помешкання й життя львів'ян загалом.

Задля опису фізичних якостей людини та її зовнішності автори послуговуються лексичними одиницями, що активно функціонували у мовленні Львова в міжвоєнний період, як-от: *п'ястук* «кулак», *рамено* «плече», *фризура* «зачіска». Наприклад: Жінки мали на собі сукні віденського фасону з золоченими гудзиками на очах, а їхні високі охайні **фризури** височіли, наче сторожові вежі, увінчані осяйними сузір'ями брошок (12 обр.: 304); Гнув у руках підкови, **п'ястуком** міг убити хоч бичка, а хоч москаля (12 обр.: 78); Я за тобою давно спостерігаю, – засміялася русалка і висунулася так, що з'явилися її білі виточені **рамена** (12 обр.: 88). Про актуалізацію іменника *рамено* також свідчить наявність похідного *черезраменник* на позначення сумки, портфеля: ...джамайський чорнюх мусів скоренько робити їй самокрученого папіроса, видобуваючи на алярм своє курецьке причандалля з пасястого **черезраменника** (Перверзія: 60). У текстах сучасних українських письменників функціонує також похідне *фризієрня* на позначення «перукарні»: Не пройшов і сотні кроків, як побачив ще одну вивіску з написом «**Фризієрня**» і вирізаним з дикти вусатим перукарем, що в одній руці тримав ножиці, а в другій гребінця (МЛ: 156).

Окрім іменників, актуалізована лексика представлена також групами дієслів (*вирозуміти* «зрозуміти», *гарувати* «важко, без відпочинку працювати», *запука-ти* «постукати»), прислівників, що позначають ознаки дії, процесу, стану, якості (*фертик* «готово», *фест* «дуже», *фурт* «увесь час»), прикметників (*вїмковий* «винятковий», *тьмавий* «тьмянний», *файний* «гарний, добрий»). Наприклад:

Дехто дозволяє собі цілими днями вилежуватися на готельному ліжку (слухаючи всілякі італійські опери), а я мушу гарувати за двох тільки тому, що Монсиньйор покладе на мене великі надії (Перверзія: 102); *І такво для людини, котра мусить піти з того світу, то нема нічого ліпшого, як фест* наїстися, щоб ще затримати в роті усі дивні смаколики (Перверзія: 257); – *Цікаво мені, чи Мальва друкувала свої вірші вже тут, на сміттярці?* – Ні. *Займається виймково наукою* (Перверзія: 72).

У творах сучасних українських письменників актуалізується й така галицька формула вітання, як *сервус* «привіт». У «Лексиконі львівському: поважно і на жарт» навіть зазначено, що це «поширена форма вітання» (підкреслення – Л. П.) (ЛЛ: 665). Герої текстів «Дванадцятки» використовують лексему *сервус* як вітання (привіт) і як прощання (бувай). На сучасному ж етапі актуалізується лише одне значення цієї лексичної одиниці – *сервус* як ‘привіт’.

Серед аналізованих лексем є ті, якими послуговуються в розмовному мовленні жителі сучасного Львова: *буцегарня* «в’язниця; поліцейний відділок», *двигати* «тягнути, нести щось важке», *зужитий* «використаний», *капарний* «неохайний, нечупарний», *крійвка* «сховок», *кусник* «частина, шматок», *пащека* «рот», *писок* «рот», *письо* «обличчя», *поміч* «допомога», *рихтуватися* «готуватися», *рятунок* «порятунок», *рятунковий* «рятувальний», *хідник* «килимова або тканина доріжка», *шклянка* «склянка», *шурувати* «чистити» тощо. У словнику «Лексикон львівський: поважно і на жарт» їх здебільшого зафіксовано без стилістичних обмежень. Цитатами-ілюстраціями до деяких реєстрових статей, напр., *буцегарня*, *письо*, *рихтуватися*, *хідник*, *шмулити* є висловлювання авторок «Лексикону львівського: поважно і на жарт» або їхніх знайомих. Тому можемо стверджувати, що така лексика активно функціонує й тепер у мовленні львів’ян.

Лексичні одиниці західного варіанта української літературної мови автори долучають також до реєстрів сучасних словників, зокрема Словника української мови у 20 томах (СУМ-20), проте з обмежувальними ремарками: *західне* – *амбасада*, *арешт*, *бюро*, *кнайпа*, *маринарка*; *діалектне* – *двірець*, *касарня*, *мешти*; *розмовне* – *дзигар* тощо. Зазначимо, що ілюстративним матеріалом є цитати з текстів сучасних західноукраїнських письменників С. Андрухович, Ю. Андруховича, Любка Дереша, Г. Вдовиченко, Ю. Покальчука, Н. Сняданко. Попри те, що наявність цих лексичних одиниць у художній літературі засвідчує поступове входження лексики західноукраїнського варіанта до загального мовно-літературного узусу, укладачі словника продовжують застосовувати до цих слів обмежувальні ремарки, що залишає їх на периферії лексичної системи.

До аналізу ми залучили також «Великий тлумачний словник сучасної української мови» за ред. В. Бусла (2005 р.). У передмові йдеться, що «мотивація включення слова до Словника зумовлюється його фактичним використанням у текстах художньої літератури, науково-популярних виданнях, масових часописах, технічній літературі та усній мові», що «до Словника також увійшли слова та словосполучення, які з різних причин не були представлені в тлумачних словниках раніше (слова, що органічно увійшли в українську літературну мову протягом останнього десятиліття у зв’язку з реаліями, пов’язаними з народною

медициною, релігією, астрологією, кібернетикою, комп'ютерною технологією та ін.; слова, що до останнього часу перебували за межею загальноприйнятої літературної мови (так звана понижена, жаргонна та ін. лексика); крім того, до Словника включені слова, що вживалися в художніх текстах у ХІХ – ХХ століттях» (ВТС СУМ: ІІІ). Аналізуючи стан сучасної української лексикографії, В. В. Німчук зауважує, що «ВТС СУМ фактично є варіантом академічного СУМа в 11-ти томах, а не оригінальною працею» [Німчук 2012], оскільки «Список основних умовних скорочень у словнику» (ВТС СУМ: ІХ), повністю збігається з відповідною частиною СУМ (СУМ І: ХХVІІІ)» [Там само]. Науковець звертає увагу й на ті лексичні одиниці, що мають позначку *зах.* На думку представників Чернівецької лінгвістичної школи, у складі *західних* слів ВТС СУМ зафіксовано чимало діалектних лексичних варіантів (переважно фонетичних та словотвірних), а не окремих лексем [Ткач 2015: 317].

Серед аналізованих нами одиниць з ремаркою *зах.* зафіксовані такі: *арешт* (пор. *арешт* – *заст.* Приміщення для осіб, позбавлених волі; в'язниця (СУМ І: 58), *двірець* (пор. *двірець* – *діал.* Залізнична станція; вокзал (СУМ ІІ: 224), *касарня* (*касарня* – *діал.* Казарма (СУМ ІV: 114), *маринарка* (у СУМі – відсутня), *склеп* (пор. *склеп* – *діал.* Крамниця (СУМ ІХ: 279), *п'ястук* (пор. *п'ястук* – *діал.* Кулак (СУМ VІІІ: 419), *опінія* (пор. *опінія* – *заст.* Громадська думка (СУМ V: 713), *файний* (*файний* – *діал.* гарний, добрий (СУМ X: 551). Без обмежувальних ремарок у ВТС СУМ зафіксовано лексему *амбасада* (пор. *заст.* Посольство (СУМ І: 38).

На нашу думку, фіксація цієї лексики в сучасних словниках української мови із позначкою *зах.* свідчить про її актуалізацію й осмислення одиниць як таких, що формують західноукраїнський варіант літературної мови.

Сучасні автори дедалі частіше послуговуються й соціально маркованою лексикою. Активне використання жаргонізмів видається закономірним процесом після тривалого неповноцінного функціонування української мови. Письменники звертаються до творчого досвіду своїх попередників, зокрема й аналізованого нами угруповання «Дванадцятка», і застосовують у своїх творах одиниці, зокрема, батярського жаргону. Наприклад, *банячити* «пиячити», *гебра* «товариство; компанія», *гукнути* «вдарити», *жльокати* «їсти рідку страву», *кумпель* «товариш», *параха* «рот», *сливка* «куля», *хавіра* «житло», *файталана* «нездара, недотепа», *фраер* «дурень», *цюпа* «в'язниця», *шлюс* «кінець» тощо.

Часто використовує батярський жаргон Ю. Винничук у «Легендах Львова» і «Кнайпах Львова». Це зроблено зі стилізацією, адже в одному з розділів головню йдеться про батярів, їхній спосіб життя, звичаї тощо. Тому зі стилістичною метою застосовано й такі жаргонізми: *баюра* «горілка, пиво», *клявий* «добрий, товариський», *пулікір* «поліцейський», *туман вісімнайцятий* «дурень», *шпарга* «зачіпка, привід до бійки; сварка». Наприклад: *Антик си баюру хлипа (пиво п'є)* (КЛ: 260); *Вжсе шкляиками гебра (компанія) дзвоні, Юзьку шпїля на гармоні* (КЛ: 236); *Вальчики кляві, такі жи страх. Там у неділю танчать фрасри* (КЛ: 227); *«Пулікір», «гранатовий», «мента», «дзяд», «ангел» – так батяри називали поліцаїв* (ЛЛьв.: 300); *Хоча можна було там не тільки пообідати, але й засмакувати руму, чи*

бургундського. *Та як я го міг учити, як він туман вісімнайцятий?* (КЛ: 244); *Що то є до хулгри? Чи я за свої гроші не можу сі забавити?* (ЛЛьв.: II, 297); *Усе довкола свідчило про постійні у цьому приміщенні міхіндри, шпарги і кампи, а по-теперіиньому – бійки* (КЛ: 234).

Аналізовані тексти містять також кілька сталих висловів жаргонного характеру: *не мати зеленого уявлення* «не знати про щось, не розуміти», *грати вар'ята* «вдавати дурного», *не робить з тата вар'ята, поїхати дахом, мізками* «втрачати здоровий глузд і самоконтроль», *перша / вища кляса* «те, що викликає схвалення».

Як лайка використовуються сталі вислови, що є одиницями західноукраїнського мовно-літературного варіанта: *шляк би (його) трафив, шляк би (його) впік*.

У сучасних словниках української літературної мови, як в лексикографічних працях ХХ ст., жаргонна лексика представлена або з відмінним значенням (наприклад, *баюра* «горілка» – *баюра* «калюжа»), або не зафіксована взагалі (*гебра, кампа, шпарга*). Проте про актуалізацію західноукраїнського жаргону свідчить ремаркування цих лексичних одиниць в «Українському жаргоні» Л. О. Ставицької як *молодіжне*. До цієї групи зараховуємо такі слова: *банячити, вар'ят, бзікуватий, кумпель, курдупель, кнайпа, фацет, фертик, хавіра* тощо. Лексема *хлоп жри.*; *зах.* «хлопець, молодий чоловік» (УЖ: 355), що активно функціонує в західному регіоні, поступово втрачає свій «жаргонний» характер, тобто, за висловом Л. О. Ставицької, переходить у розряд «жаргонізованої розмовної мови». Лексема *сервус* ремаркована як *західне й молодіжне*. Лексему *фест* зафіксовано з іншим значенням, ніж в аналізованих текстах: *фест* – *мол.* Фестиваль (УЖ: 339). Такий перерозподіл на периферії свідчить про активне залучення західноукраїнських жаргонізмів до загальноукраїнської стилістично маркованої лексики й поступову втрату такими одиницями жаргонного забарвлення.

Результати нашого дослідження демонструють, що демократизація мовних норм сприяє поверненню до активного вжитку тієї лексики, яка функціонувала в мовленні львів'ян за міжвоєнної доби і яку було усунено із загальнонародного словника внаслідок репресивної радянської мовно-культурної політики.

ДЖЕРЕЛА ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

Боягуз – Гірний В. Боягуз / Василь Гірний // «Дванадцятка»: Наймолодша львівська літературна богема 30-х років ХХ ст. : Антологія урбаністичної прози / В. Габор. – Львів : ЛА «Піраміда», 2006. – С. 252 – 260.

ВІОС – Винничук Ю. Весняні ігри в осінніх садах / Юрій Винничук. – Львів : Піраміда, 2007. – 248 с.

Вітер – Тарнавський З. Вітер над Янівською / З. Тарнавський // «Дванадцятка»: Наймолодша львівська літературна богема 30-х років ХХ ст. : Антологія урбаністичної прози / В. Габор. – Львів : ЛА «Піраміда», 2006. – С. 163 – 192.

ВТС СУМ – Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

Вулиця – Нижанківський Б. Вулиця / Б. Нижанківський // «Дванадцятка»: Наймолодша львівська літературна богема 30-х років ХХ ст. : Антологія урбаністичної прози / В. Габор. – Львів : ЛА «Піраміда», 2006. – С. 36 – 104.

ГП – Керницький І. Герой передмістя / І. Керницький. – Львів : ЛА «Піраміда», 2003. – 260 с.

12 обр. – Андрухович Ю. Дванадцять обручів / Юрій Андрухович. – К. : Кри-тика, 2007. – 276 с.

Дорога на ВЗ – Тарнавський З. Дорога на Високий Замок // «Дванадцятка»: Наймолодша львівська літературна богема 30-х років ХХ ст. : Антологія урбаністичної прози / В. Габор. – Львів : ЛА «Піраміда», 2006. – С. 192 – 200.

КЛ – Винничук Ю. Кнайпи Львова . – Львів : ЛА «Піраміда», 2005. – 292 с.

ЛЛ – Лексикон львівський: поважно і на жарт / 2-е вид., доповн. і випр.; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Н. В. Хобзей, О. І. Сімо-вич, Т. О. Ястремська, Г. М. Дидик-Меуш. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2012 (Серія «Діалектологічна скриня»). – 852 с.

ЛЛьв. – Винничук Ю. Легенди Львова : у 2 кн. / Юрій Винничук. – Т. 1. – Львів : ЛА «Піраміда», 2009. – 423 с.; Т. 2. – Львів : ЛА «Піраміда», 2010. – 512 с.

Людина – Тарнавський З. Людина з п'єси / З. Тарнавський // «Дванадцятка»: Наймолодша львівська літературна богема 30-х років ХХ ст. : Антологія урбаністичної прози / В. Габор. – Львів : ЛА «Піраміда», 2006. – С. 200 – 205.

МЛ – Винничук Ю. Мальва Ланда / Юрій Винничук. – Львів : Піраміда, 2007. – 428 с.

Моск. – Андрухович Ю. Московіада / Юрій Андрухович. – Івано-Франківськ : Лілея, 2006. – 152 с.

На Сході – Чернява І. На Сході – ми! : фільм прийдешнього / І. Чернява. – Львів : Стрибожич, 1932. – 198 с.

Перверзія – Андрухович Ю. Перверзія / Юрій Андрухович. – Львів : ВНТЛ-Класика, 2004. – 304 с.

Повернення – Нижанківський Б. Повернення до міста / Б. Нижанківський // «Дванадцятка»: Наймолодша львівська літературна богема 30-х років ХХ ст. : Ан-тологія урбаністичної прози / В. Габор. – Львів : ЛА «Піраміда», 2006. – С. 104 – 158.

Рекр. – Андрухович Ю. Рекреації / Юрій Андрухович. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2005. – 159 с.

РС – Гірний В. Розгублені сили та інші твори / В. Гірний. – Перемишль, 2008. – 940 с.

СУМ – Словник української мови: в 11-ти томах. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980.

СУМ-20 – Словник української мови: у 20 т. / [наук. керівник проекту В. А. Широков; голов. наук. ред. В. М. Русанівський] ; НАН України, Укр. мов.-інформ. фонд. – К. : Наукова думка, 2010 – 2017. – Т. I – VII.

Таємн. – Андрухович Ю. Таємниця / Юрій Андрухович. – Харків : Фоліо, 2007. – 477 с.

УЖ – Ставицька Л. О. Український жаргон. Словник / Л. О. Ставицька. – К. : Критика, 2005. – 496 с.

ЛІТЕРАТУРА

Енциклопедія II – Енциклопедія Львова: У 4 т. / За ред. А. Козицького. – Львів : Літопис. – Т. 2. – 2008. – 608 с.

Німчук 2012 – Німчук В. В. Про сучасну українську тлумачну лексикографію // Українська мова. – 2012. – № 3. – С. 3 – 30.

Підкуймуха 2013 – Підкуймуха Л. М. Специфіка лексикографічної практики радянської доби щодо західноукраїнської лексики (на матеріалі текстів письменників літературного угруповання «Дванадцятка») // Дослідження з лексикології і граматики української мови. – Дніпропетровськ, 2013. – Вип. 14. – С. 87 – 94.

Підкуймуха 2013а – Підкуймуха Л. М. Специфіка редакторської й лексикографічної практик радянської доби стосовно західноукраїнської лексики (на матеріалі видань новел Богдана Нижанківського) // Наукові праці Чорноморського держ. ун-ту імені Петра Могили. Філологія. Мовознавство. – 2013. – Вип. 204. – С. 72 – 76.

Сікора 2001 – Сікора Г. В. Львівське мовлення як об'єкт лінгвоукраїністики / Г. В. Сікора // Волинь-Житомирщина : Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – Житомир, 2001. – С. 162 – 170.

Ткач 2015 – Ткач Л. О. Лексика з кваліфікатором «західне» у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» / Л. О. Ткач, С. І. Скаловська, О. В. Захарчишин // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного ун-ту імені Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2015. – Вип. 38. – С. 311 – 320.

Тулузакова 2010 – Тулузакова О. Г. Лексика української постмодерністської прози на тлі загальнолітературної норми 30 – 80-х років ХХ ст. : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / О. Г. Тулузакова. – Київ, 2010. – 268 с.

Хобзей 2010 – Хобзей Н. В. Дещо про запозичення в мовленні львів'ян у контексті говірок південно-західного наріччя / Н. В. Хобзей // Діалектологічні студії. Запозичення та інтерференція. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2010. – С. 113 – 120.

Liudmyla Pidkuimukha

Actualization of vocabulary in Western region variety of the standard Ukrainian language (based on the texts of modern Ukrainian writers)

The article offers an analysis of the Ukrainian vocabulary actualization, primarily the lexicon of Galicia. Our research looks into the words that were actively used in Lviv, particularly in the texts of literary group “Twelve”, during the interwar period. However, the focus is on the lexical units that were in the passive vocabulary of the Soviet Union period, but nowadays are actively used in prose texts of Yuriy Andruhovych

and Yurii Vynnychuk. The article also explores lexical units that belong to Lviv koine together with batyar and school slang; identifies the semantic structure and stylistic features of the actualized vocabulary; describes the lexicographic presentation of the actualized vocabulary in Ukrainian dictionaries.

Keywords: actualization, Western region variety of the standard Ukrainian language, Lviv koine, batyar slang, school slang.